

SANTU PÌLIMU: PROTETORI DE SU SÀRRABUS

Su 28 de maju si festat Santu Pilimu, su santu protetori de su Sàrrabus. Dae Santu 'Idu, Murera, Bidd'e Putzi e Castiadas acudint totus in Bidd'e Majori, sa genti si pinnigat in prucezioni e aperrùciat a bellu a bellu su montixeddu fincias a lompì a su Santuàriu. Logu sagrau dae s'obrescidroxu de is tempus, logu de atòbiu e cumunidade, logu de paxi chi at donau arreparu a su santu nostu, Pilimu, unu de is màrtiris prus antigus de Sardìnnia. Su contu agiogràficu dd'arregordat impari a Millanu, Filitziu e Lucianu. Pilimu est nàsciu in s'annu 44 in Kàrales. Mancai is mannus fessant paganus, issu si furiat cunvertiu a su cristianèsimu gràtzias a Santu Clementi, primu obispu de cussa diòcesi e benienti papa. Si contat ca Pilimu apat arriciu su batiari dae Santu Pedru in ocasioni de una bisita de s'apòstolu in Sardìnnia in s'annu 68. Pilimu iat cumentzau una vida a sa cua, in eremitàgiu. Iat scioberau de s'aculìai in is grutas de su Sàrrabus praticendi sa pregadoria, su jaunu e s'acanènciu. Fincias a candu non iat cumprèndiu de depi donai testimonia de sa fidi sua in Cristu, bessendi tandu dae sa soledadi cuntemplativa e cumentzendi s'òbera de preigadura sua in totu s'ìsula, faendi meràculus e cunversionis. In cussu tempus nci furiat s'imperadori Neroni. Is amostus de su santu iant atraiu s'atenzioni de su *praeses* de Sardìnnia Felix chi iat cumandau tandu de aciapai a Pilimu impari a is sighidoris suos. A 25 annus Pilimu lompit a su martiriu impari a s'obispu de Kàrales Millanu (chi benit scutu a pedra e una is pedras chi iant imperau est allogada in su santuàriu suu in Sestu), e a àterus duus chi ddi narànt Filitziu o Filitzia (fortzis una matrona romana) e Lucianu (fertu a lantza dae su *praeses* etotu dae cantu dd'iat fatu aferenai). Furiat s'annu 69. A Pilimu invècias ddu ferrint a su tzugu cun una spada e a pustis ndi ddi segant sa conca, difatis benit arrapresentau cun una spada in su tzugu. Is cristianus scampaus a sa morti, a de noti, aprofetendi de su scuriu, iant interraru su santu in sa necròpoli innui prus a tardu ant pesau sa crèsia de Santu Sadurru. Is logus innui iat abbitau Santu Pilimu divenint logu de devotzioni giai dae is primus sèculus e funt abarraus in manera precisa in sa memòria de is sarrabesus, funt 3 is domus de janas chi benint nomenadas "Gruta de Santu Pilimu", sa primu est sa chi connosceus totus innui in pitzus is cristianus de is primus sèculus ant pesau su primu santuarieddu, sa segunda est sa de su Monti de su Tzìpiri (Murera) e s'àtera est sa de Monti de Madau (Castiadas). In s'Edadi de Mesu nascit Bidd'e Majori, residèntzia de su majori de sa curadoria de Tolostrai, unu logu de passada e de scàmbiu innui lompit finas s'arti romànica spainada in totu sa Sardìnnia. Sa faciada de su santuarieddu benit annoada cun 10 sciveddeddas pintadas cunforma a su custumu de su tempus (XII-XIII sec.).

Sa grandu novidadi lompit 3 sèculus prus a tardu, in prena edadi spagniola: su 17 de martzu de su 1620, in su cuntestu de sa triva po sa Primatzia de Sardìnnia, iant agatau in sa necròpoli de Santu Sadurru de Casteddu una tumba, totu pintada, fabbricada a matonis, cun una làpida scritta "B. M. PRIAMVS QVI BIXIT ANN. PL. M. XXV. REQUIEBIT IN PACE V. KALE. IVNII". Custa pedra iat spantau a totus giai chi torrat precisa cun su chi contànt is martirologius prus berdaderus. In pressi iant acutu su muntzennori Desquivel, su visurrei D'Eril, su Capìtulu metropolitanu, àteras autoridades e una sciuma de genti. Is arrelìchias benint pigadas e postas aintru de un'arca decorada, e portadas in prucezioni in Catidrali, acumpangiada dae una fracada, cantus e scupetadas de s'artilleria. Sa tàula scritta si pentzat chi siat pèrdia, ma fortzis s'agatat ancora impari a is arrelìchias in sa cripta de sa Catedrali. Su studiosu Mommsen dd'iat judigada frassa, ma is stùdius de oi funt torrendi a valutai sa beridadosidadi sua. In ocasioni de s'agatadura de is arrelìchias de su santu su Santuàriu benit ammanniau e benit pesadas is 3 navadas chi connosceus oi

Sa grandu devotzioni chi si donàt a custu santu est testimongiada dae medas contus pobularis e furiat beni arrapresentada finas in sa festa chi, in tempus antigu, depiat essi una de is prus de importu de su Cabu de Bàsciu. In s'Àngius-Casalis (primus de s'800) nc'est scritu: "In pitzus de unu monti, pagu atesu dae Bidda de Majori, s'agatat custa crèsia de architettura simpri, partzia in tres navadas, in sa mesana nc'est unu artareddu de màrmuri, e a costau de sa navada de manca una grutixedda de arroca granìtica dae innui a bortas sumit un'acqua cunsiderada meraculosa. Innoi si tzèlebrat una festa de grandu spàssiu e partecipazioni. Su mengianu de sa billa si càrrigat in unu carru sa stàtua de su santu, serrada in una càscia de linna e sena de gala, e si portat in prucezioni dae Murera a su Santuàriu, sighint is pilligrinus penitentis a pei, is àterus a cuaddu o me in is tracas. A merici, fàcias a is cincu, lompit su predi a cuaddu cun s'arrelichiàriu, acumpangiai dae is militzianus a cuaddu, is cunfraris, is divotus e is penitentis bestius a càmisu biancu strintu a is piturras cun unu fasci, scrutzus, scrabionaus e fadiaus de sighiri su trotu de is cuaddus. Sa cavalleria tenit su stendardu suu, su pròpriu sa cunfraria, e cussus chi ddu portat faint grandus arriscus po amostai s'abbilidadi insoru a guvernai s'animali. Candu custus funt lompenti a su monti, bessit dae sa crèsia una prucezioni cun su Santu, e atobiadas is duas trumas impunnant a crèsia po tzelebrai is ofitzius divinus. Est una belleza a biri a pertotu in sa costera is butegas de arrobas, lucoris, durcis e sa genti spartzinada in pratza de sa crèsia, is cumbessias, is baraccas fatas de truncus e scomu, innui si pinnigat is famillias prus nodias, e festant e pichetant e baddant, o ascurtant is cantadoris. E totu a giru, in mesu a is molas, asuta de is matas, in s'isca de arriu sa genti aprontat su pràngiu o sa cena, e ndi gosant in sintzera alligria, in su interis prus addei pascint is cuaddus e is bois de is tracas. A su noti is fèminas si pàsiant me in is tracas, is òminis asuta de is matas, assoru de su fogu".

Cun su tempus sa festa s'est smenguada meda cunfrontas a su scioru contau dae s'Àngius-Casalis, sa crèsia est abarrada disamparada po annus meda e asseliada scéti in is annus '80. Ma s'arregordu est biu e sa devotzioni po Santu Pìlimu est forti. S'annu chi benit est annu jubilar, podeus e depeus amellorai sa festa de su santu nostu protetori. Mancai cumentzendi a spruinai is cògius (scritus a norma) de arresai su 28, fatus imprentai in su 1879 dae su predi Efigi Simbula de Casteddu, testimonia filològica de àterus tempus e linguàgius. Castiai cantu italianismus nci funt. In cussu tempus s'italianu furiat cunsiderau sa lingua colta, de sa genti studiada cumenti a is predis e a is professoris. E non furiat cosa rara a agatai fueddus italianus in cumponimentus sardus, furiat scéti sa moda de su tempus, pigada finas dae is cantadoris. Oindii, mancu mali, eus cumprèndiu ca su sardu minescit prus arrespetu e valori.